

” Hvis jeg beder om hjælp,  
vil de stå der og hjælpe,  
men ikke gøre arbejdet for  
mig.  
*Elev*

MAJA-LOUISE JENSEN  
Klinikassistentelev

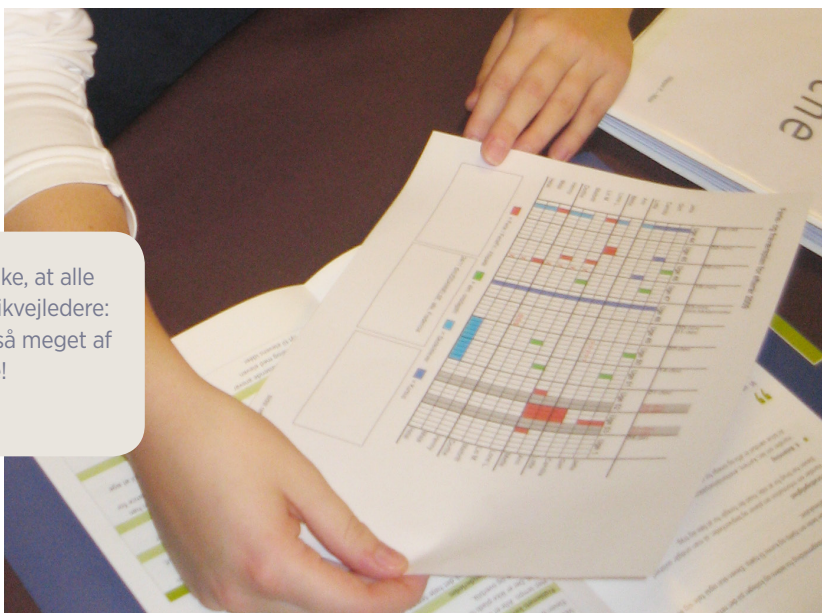
METROPOL

Nationalt Center for  
Erhvervspædagogik

**Elevtrivsel er guld værd**  
God praktikoplæring i erhvervsuddannelserne

Nationalt Center for Erhvervspædagogik

”  
Jeg ville ønske, at alle  
ville være praktikvejledere:  
Man lærer selv så meget af  
at skulle oplære!  
*Praktikvejleder*



## Forord

Dette hæfte er skrevet til praktikvirksomhederne og deres oplærere. Hæftets formål er at sætte fokus på god praksis i virksomhedsoplæringen i erhvervsuddannelserne.

Hæftet indeholder situationer fra dagligdagen, som mange oplærere sandsynligvis kan nikke genkendende til. Desuden indeholder hæftet gode råd og ideer til brug i dagligdagen med eleven.

Vi håber, at hæftet vil give inspiration til god praktikopklæring og dermed elevtrivsel. Har man en elev, som trives, så er det helt sikkert sjovere at være oplærer!

*Undervisningsministeriet* har taget initiativ til hæftet, som er udarbejdet af *Charlotte Bjerre* og *Regina Lamscheck Nielsen*, begge *Nationalt Center for Erhvervspædagogik* (NCE). I forbindelse med dets tilblivelse har oplærere såvel som elever bidraget med deres bud på, hvordan praksis bliver til *god praksis*<sup>1</sup>.

Søren Kristensen  
Centerchef, Nationalt Center for Erhvervspædagogik

### I hæftet bruges følgende udtryk:

- *Oplærer*, selv om man inden for nogle brancher bruger udtryk som læresvend, praktikvært, praktikvejleder, elevansvarlig, elevvært osv.
- *Elev*, selv om udtrykket lærling er almindeligt inden for en række brancher.

<sup>1</sup>Speciel tak til Tandlægerne Lerche, Horsens og Midtbyens Lokalcentre, Århus. Desuden tak til de mange oplærere og elever som gennem årene er blevet interviewet med henblik på at indkredse "den gode praktikopklæring".



”  
Chefen er rigtig god til at sige: ”Det er super godt, Maja.”  
Der er ingen skældud. Hun siger, hvad jeg kan forbedre og begrundet hvorfor.

*Elev*

## Trivsel er guld værd

Regeringen har en målsætning om, at 95 procent af en ungdomsårgang i 2015 skal gennemføre en ungdomsuddannelse. For at dette skal lykkes, er det nødvendigt at mindske frafaldet og få flere unge til at vælge en erhvervsuddannelse.

Det gælder altså om at få eleverne til at falde til - i stedet for fra. Videre skal de opleve erhvervsuddannelserne som en attraktiv valgmulighed blandt mange andre.



God oplæring er afgørende for, om de unge trives eller ej. Trivsel har stor betydning for, om eleverne dropper ud, eller om de gør deres uddannelse færdig. Generelt gælder at trives medarbejderne i en virksomhed, så kan det faktisk ses på bundlinien.

God oplæring har selvfølgelig også stor betydning for, om eleverne bliver dygtige faglærte.

Der er altså flere gode grunde til at investere i god oplæring og dermed i elevtrivsel!

## Fastholdelse frem for frafald

Man har for nyligt undersøgt<sup>2</sup>, hvad der betyder mest for *elevers tilfredshed* med deres praktiksteder. Elevers tilfredshed hænger sammen med:

- Ros for godt arbejde
- At blive behandlet ordentligt
- Godt samarbejde og følelsen af at høre til
- Ingen drillerier/mobning
- Arbejdsopgaver som giver mening, og som eleven kan lære af
- Frihed til at sige hvad eleven mener
- En ordentlig omgangstone
- God vejledning når eleven begår fejl.

”  
Ved at tage vare på elever og skabe gode praktikrammer, medvirker praktikuddannelsen positivt til vores rekruttering. Halvdelen af det fastansatte personale har været elever her hos os.  
*Uddannelseskoordinator*

En anden undersøgelse<sup>3</sup> har fokuseret på *praktikvirksomheder med høj fuldførelsesprocent*. Det vil sige virksomheder, hvor elever gør uddannelsen færdig frem for at droppe ud. Det, der kendetegner disse virksomheder, er:

- Elev og virksomhed passer sammen
- Forventninger bliver afstemt (før og jævnlige under praktikopholdet)
- Passende arbejdsopgaver som eleven kan magte og lære af
- Støtte til eleven ved faglige og personlige problemer
- Sammenhæng mellem det der sker på skolen, og det der sker i praktikvirksomheden.

<sup>2</sup> Cowi (2009): *Lærlinge og elevers psykiske arbejdsmiljø*. Undersøgelsen omfatter blandt andet en spørgeskemaundersøgelse udsendt elektronisk til knap 1500 elever på erhvervsuddannelserne, hvoraf halvdelen besvarede skemaet.

<sup>3</sup> Dan Nørgaard Lauersen og Klaus Nielsen (2009): *Fuldførelse, fastholdelse og frafald*. Aarhus Universitet. Undersøgelsen omfatter seks virksomheder inden for tre brancher (bygge & anlæg, service & mekanik og transport & logistik).

## Seks guldorn til elevtrivsel

Der er seks forhold, som spiller ind på trivsel, uanset branche - og uanset om det drejer sig om elever eller andre medarbejdere. Det handler om *de seks guldorn*: Krav, indflydelse, mening, social støtte, forudsigelighed og belønning.

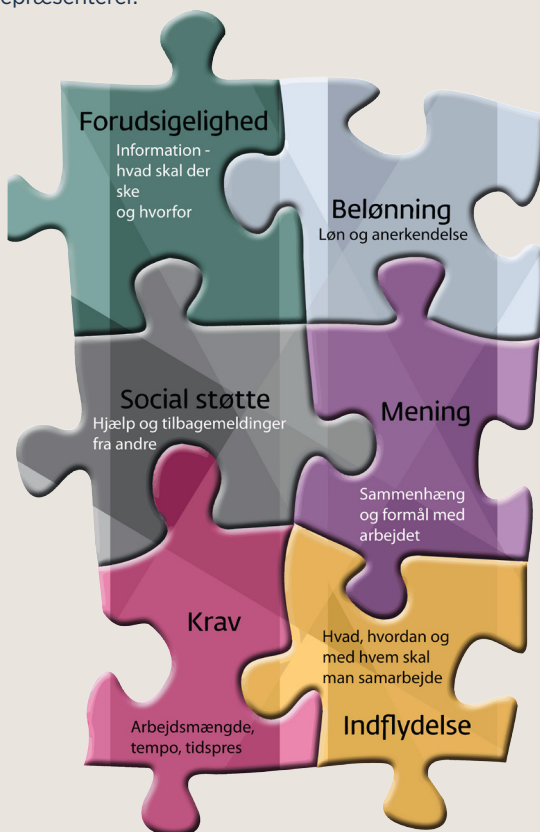
I forhold til trivsel gælder det om, at de seks guldorn skal findes i "et passende miks" og i "passende mængder" - hverken for lidt eller for meget. De seks guldorn er uddybet nedenfor.

Guldorn	Handler om	Tips til god praksis
<b>Krav</b>	Arbejds mængde, tempo/tid Indlevelse, lydhørhed Hukommelse, viden	For store krav får eleven til at miste modet For små krav får eleven til at miste gejsten  <i>Passende krav får eleven til at udvikle sig</i>
<b>Indflydelse</b>	Hvad, hvordan og med hvem skal man samarbejde	Giv eleven indflydelse, når det er muligt Tag eleven med på råd  <i>Indflydelse får eleven til at føle ansvar og evne til at handle</i>
<b>Mening</b>	Sammenhæng og formål med arbejdet	Hjælp eleven til at forstå, hvordan elevens indsats er en vigtig brik i det samlede arbejde  <i>At kunne se mening øger elevens motivation</i>
<b>Social støtte</b>	Hjælp og tilbagemelding fra andre	Støt eleven både fagligt og psykisk Eleven skal opleve, at det er i orden at bede om hjælp Inddrag eleven i fællesskabet  <i>Støtte gør eleven tryk og giver følelse af at høre til</i>
<b>Forudsigelighed</b>	Information om hvad der skal ske og hvorfor	Fortæl eleven hvad der skal ske og hvorfor (dag/uge/måned)  <i>Vished gør eleven tryk</i>
<b>Belønning</b>	Løn og anerkendelse	Husk at rose og anerkende elevens arbejde - hellere for tit end for sjældent  <i>Ros og anerkendelse får eleven til at føle sig værdsat og giver lyst til at yde mere</i>

## Gå efter guldet

Find "guldet" i hverdagen: Der er sikkert plads til forbedringer i alle virksomheder, og man kan begynde med at tage fat ved et af de seks forhold, som guldkornene repræsenterer.

” Vi har altid en faglært knyttet til os. Der er én, der står for, at jeg får min indlæring hundrede procent. Jeg bliver i hvert fald støttet i at lære.  
*Elev*



” Vi har altid en faglært knyttet til os. Der er én, der står for, at jeg får min indlæring hundrede procent. Jeg bliver i hvert fald støttet i at lære.  
*Elev*

I det følgende er skitseret seks oplæringssituationer med for lidt trivsel – en situation for hvert guldkorn. I situationerne bliver eleverne enten frustrerede, kede af det eller usikre.

Oplæringssituationerne viser, hvordan de seks guldkorn kan være i spil i dagligdagen med eleven. De viser også, hvad man kan gøre for at skabe større trivsel for eleven.

Situationerne stammer fra seks udvalgte brancheområder. Men problemstillingerne er så generelle, at de gode råd også bør kunne inspirere andre brancher.

Arbejds­mængde,  
tempo, tidspres



## Krav

### Chaufføreliv Morten: "Jeg forsøger sgu at gøre mit bedste"

Morten er i lære hos et mindre vognmands­firma. Han har lige fået stort kørekort og er begyndt at køre alene. Det kniber stadig med at overskue alle leverandører, hvor han skal hente varerne. Da han for tredje gang forbytter et afhentnings­sted, forlanger chefen, at han arbejder over. Morten bliver hidsig og er lige ved smadre en palle med varer i arrigskab.

### Hvad handler det om

Morten er begynder og skal derfor bruge mange kræfter på det, som falder de faglærte let. Han forsøger at gøre sit bedste, men bliver frustreret og overreagerer.

### Sådan kan det også gøres

De vanskelige dele af en opgave kortlægges. Opgaven gennemgås sammen med eleven, om muligt på forhånd. Der udleveres eventuelt information på skrift eller som illustration. Eleven skal have mulighed for at få hjælp eller indhente yderligere information. Det vil være godt at afsætte god tid og gennemgå opståede problemer efterfølgende sammen med eleven.

### Oplæreren kan gøre en forskel

- Før opgaven: Eleven skal forberedes på de vanskeligheder, der kan opstå
- Der følges med i elevens opgaveløsning
- Efter opgaven: En samtale med eleven om, hvordan det gik.

” Jeg skal kunne arbejde hurtigt. Det er vigtigt at kunne håndtere en stresset dag og tage det roligt alligevel. Man skal have overskud hele dagen igennem. Jeg bliver støttet i at leve op til det, og vi er gode til at hjælpe hinanden.

*Elev*



Hvad, hvordan og med hvem skal man samarbejde



## Indflydelse

### Grafisk elev Sebastian: "De gider ikke høre på mine ideer"

Sebastian er den eneste elev i en grafisk afdeling på en produktionsvirksomhed. Han løser sine opgaver hurtigt og er kreativ. I frokostpauserne forsøger han at komme med forslag til nyt layout. Men ingen lytter til ham. Til gengæld er kollegerne trætte af, at han overser mange detaljer i korrekturgangene. Afdelingslederen overvejer at få en anden elev.

### Hvad handler det om

Eleven har ambitioner og forventer at blive set og hørt. Han forstår ikke, at afdelingen allerede fra starten forventer, at han udfører sit arbejde med præcision. Afdelingen griber ikke elevens kreative ideer.

### Sådan kan det også gøres

Det skal forklares tydeligt, hvad eleven skal arbejde med og hvordan. Eleven tages med på råd, hvor det er muligt. Det skaber motivation. Muligvis er der opgaver, som eleven selvstændigt kan tage ansvar for og få succes med.

At lytte til eleven kan give gevinst. Elever har ofte fingeren på pulsen. Deres ideer kan være med til at skabe nytænkning.

### Oplæreren kan gøre en forskel

- Forventninger til eleven skal forklares tydeligt
- Dialog med eleven og lydhørhed overfor elevens ideer
- Et passende ansvar til eleven.

” Vi er altid lydhøre overfor nye ideer. "Nye øjne" bidrager, og "plejer" eksisterer ikke. Det kan ikke nytte noget, at de yngre ikke kommer til orde. *Virksomhedsejer*



## Mening

Sammenhæng og formål med arbejdet

### SOSU-elev Fatima: "Jeg ved ikke, om jeg vil lave det resten af mit liv"

Fatima er i anden praktikperiode som SOSU-assistent. Hun kan godt lide at arbejde med mennesker. Men hun er i tvivl, om hun skal fortsætte med uddannelsen. Hun ved ikke, om hun vil lave personlig pleje resten af sit liv. Mange beboere på lokalcentrets plejeafdeling kan alligevel ikke huske hende. Fatima ved heller ikke, hvad kollegerne mener om deres eget arbejde.

#### Hvad handler det om

Eleven kan godt lide det faglige felt, som hun arbejder inden for. Men hun har brug for at se mening og sammenhæng i det, hun laver.

Hun har kun overfladisk kendskab til, hvad hendes arbejdsindsats betyder for arbejdspladsen.

#### Sådan kan det også gøres

Eleven skal forstå den sammenhæng, som hendes opgaver indgår i. Hun mangler at få at vide, hvilken betydning netop hendes arbejde har for beboernes velvære og livskvalitet. Hun mangler at forstå, at alle bidrager til at få driften til at fungere så godt som muligt. Hun skal lære, at alle spiller en vigtig rolle - fra assistent til leder.

#### Oplæreren kan gøre en forskel

- Praktikstedets aktiviteter og procedurer skal forklares
- Eleven skal have mulighed for at prøve forskellige opgaver
- Eleven skal få indsigt i den sammenhæng, som elevopgaverne indgår i.

” Eleven får indsigt i alle processer, de skal ikke kun arbejde med det samme. Når eleven starter her, bygger vi det langsomt op. De får en uddannelsesmappe, hvor alt står beskrevet.

*Virksomhedsejer*

Hjælp og tilbage-  
meldinger fra andre



## Social støtte

### Klinikassistentelev Katrine: "Bare der var nogen, der ville spørge"

Katrine er i lære som klinikassistent. Hun har indtil videre klaret det fint, men på det sidste har hun haft en del fravær. Hendes far er meget syg, og Katrine har svært ved at koncentrere sig. Tandlægen ved godt, at det er det, der går hende på. Men han har travlt, og hvad tænker de andre mon? Tror de, at hun pjækker og er doven? Katrine trækker sig mere og mere ind i sig selv.

#### Hvad handler det om

Der er tryk på i klinikken. Alle er afhængige af, at man gør en indsats. Eleven føler ikke, hun bidrager nok. Hun ved ikke, hvor meget hun kan fortælle om sine private problemer, og hun føler ikke, at hun hører til.

#### Sådan kan det også gøres

Det er vigtigt, at eleven ved, hvem hun kan henvende sig til, når hun har spørgsmål eller problemer. Eleven skal vide, hvem hun kan hente støtte fra. En fast person skal udpeges.

Der skal følges op med jævne mellemrum, og spørges til hvordan det går. Man kan eventuelt spørge til det private under hensyntagen til, hvor meget eleven ønsker at fortælle.

Når det drejer sig om faglige spørgsmål, kan kolleger svare på mange spørgsmål.

” Jeg føler mig ikke som elev, jeg føler mig som en kollega!  
*Elev*

#### Oplæreren kan gøre en forskel

- Eleven inddrages i fællesskabet
- Oplæreren kan jævnlige spørge, om eleven har brug for hjælp eller forklaringer
- Virksomheden overvejer håndtering af elevers personlige problemer.



Information - hvad skal der ske og hvornår



## Forudsigelighed

**Datateknikerelev Mikkel:** "Jeg ved ikke, om jeg kommer til at lære det, jeg gerne vil"

Mikkel er ved at uddanne sig til datatekniker. Han er god til at programmere. Men indtil videre har han kun siddet i "hotline" for kundesupport om driftsproblemer. Mikkel aner ikke, om han kommer til at arbejde med det, han brænder for. Det ser ud til, at de andre er glade for at være sluppet af med "hotline".

### Hvad handler det om

Virksomheden har ikke fortalt eleven om planerne med ham. Mikkel mangler at kende forventningerne til ham, hvilke praktiskmål han skal arbejde med og hvornår. Eleven kan ikke gætte sig til virksomhedens overordnede drift.

### Sådan kan det også gøres

Eleven har brug for information. Oplæreren skal sikre, at eleven kender og forstår virksomhedens spilleregler og planer for uddannelsen.

Eleven skal også opleve at lære noget. Oplæreren skal gøre elevens fremskridt tydelige for eleven og koble arbejdsopgaver med praktiskmål.

Man skal også huske eleven, når der er information om drift, ændringer mv.

### Oplæreren kan gøre en forskel

- Praktiskmål og uddannelsesplan gennemgås i fællesskab
- Der skal sættes ord på spilleregler og tjekkes, om eleven forstår dem
- Eleven informeres om begivenheder, ændringer m.m.

” De unge trives med rammer og regler. Det giver sikkerhed og tryghed. Så ved de, hvornår de opfylder målene.

*Virksomhedsejer*



## Belønning

Løn og anerkendelse



**Gartnererelev Jakob:** "Man ved aldrig, om man gør det godt nok"

Jakob har været i gartnerivirksomheden i et halvt år. I starten brændte han for det. På skolen har han fået at vide, at det, han laver, er helt i orden. Men mester roser ikke, når han laver noget godt. Til gengæld får han skældud, når han laver fejl. Jakob ved efterhånden ikke, om det, han gør, er godt nok. Han bliver mere og mere usikker og overvejer at skifte til en anden uddannelse.

### Hvad handler det om

Elevens indsats bliver betragtet som en selvfølge. Der mangler ros og anerkendelse. Det gør, at elevens selvtillid bliver mindre og mindre. Eleven mister troen på at kunne klare det faglige.

### Sådan kan det også gøres

Eleven har behov for at mærke fremskridt. Oplæreren skal hjælpe eleven til at forstå, at han bevæger sig fra at være nybegynder til at blive rutineret og have overblik. Det skal gøres tydeligt, når eleven rykker og bliver dygtigere.

Eleven skal have anerkendelse. Ros såvel som opfordring til forbedringer skal begrundes. Konstruktiv kritik hjælper eleven til at komme videre i læreprocessen.

Succesoplevelser skaber motivation, som skaber trivsel, som igen fremmer succes, som skaber motivation...

” Jeg bliver rost for mit arbejde. Hver gang når jeg starter med en ny opgave, og det lykkes, siger de, at det er flot. Det betyder meget for mig.

*Elev*

### Oplæreren kan gøre en forskel

- Eleven skal gøres opmærksom på, når det går fremad med at lære og blive dygtigere
- Eleven skal roses, og rosen skal begrundes
- Anerkendelse er også konstruktiv kritik.



# Gør en forskel i praksis

Som oplærer har man heldigvis mange muligheder for at påvirke elevens trivsel i positiv retning. De fem vigtigste tips til god praksis i praktikoplæringen er:

## 1. Sørg for en god introduktion

Det er vigtigt, at virksomhed og elev får afstemt forventninger til hinanden. Det kan forebygge mange misforståelser. Eleven skal fra starten vide, hvem der er udpeget som oplærer, og som derfor kan spørges til råds om stort og småt.

## 2. Udarbejd en praktikplan sammen med eleven

Sådan en plan er et godt værktøj. Bruges planen aktivt, så bliver det nemmere for eleven at følge med i, hvad han/hun lærer. Det hjælper eleven til at følge egen udvikling fra "nybegynder" til faglært: "Hvor står jeg lige nu, og hvor er jeg på vej hen?"

## 3. Hold jævnligt elevsamtaler

Selv om der snakkes sammen dagligt, bør der finde elevsamtaler sted med jævne mellemrum og gerne ved start og slutning af hver praktikperiode. Elevsamtaler giver indblik i, hvordan eleven har det. Ofte får man nogle gode bud på, hvad der skal til for at øge trivsel og læring.

## 4. Ros og anerkend elevens arbejde

Ros og anerkendelse er afgørende for arbejdsglæden. Som den erfarne kan man nemt glemme, at eleven er nybegynder og derfor mangler rutine og erfaring. Fortæl hvad eleven gør godt - og hvorfor det er godt. Ros hellere for meget end for lidt!

## 5. Understøt den gode tone

En rå og ubehagelig tone kan nemt skræmme en elev væk. Vær et godt eksempel og grib ind hvis eleven bliver udsat for en unødigt hård tone, kritik eller drillerier. Har eleven begået fejl, skal han/hun selvfølgelig have det at vide. Men sørg for at det sker på en ordentlig måde og sådan, at eleven kan lære af fejlen.



”

Vi gennemfører jævnligt elevsamtaler, hvor praktikvejlederen giver feedback på elevens udvikling. Vi spørger for eksempel: Hvad har du lært? Hvad skal du arbejde videre med?  
*Praktikvejleder*

## Sådan kommer man videre

### Personlig information og kurser

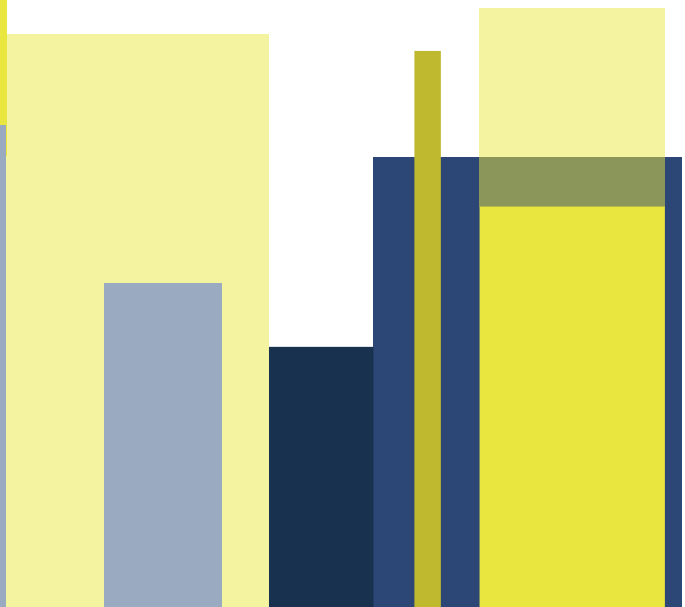
- Den lokale erhvervsskole: Information og samarbejde om elevens uddannelse, mulighed for engagement i uddannelsesaktiviteter mv.
- AMU-kursus "Praktikvejledning af EUD-elever/lærlinge" for oplærere kan udbydes af den lokale erhvervsskole med mulighed for løngodtgørelse.
- Det faglige udvalg: Godkendelse til praktikvirksomhed, information om regler, tilskudsordninger mv.

### Værd at læse

Kan downloades fra [www.uvm.dk](http://www.uvm.dk)

- "Lærlinge og elevers psykiske arbejdsmiljø", COWI, Undervisningsministeriet – 2009.
- "Den gode praktikplads - fuldførelse, fastholdelse og frafald", Dan Nørgaard Laursen, Klaus Nielsen og Simon Elsborg Nygaard, Aarhus Universitet, Undervisningsministeriets håndbogsserie nr. 2 - 2010.

” Hos os har vi holdningen: Der er ikke noget, der hedder dumme spørgsmål, kun dumme svar. Det er først bekymrende, når elever ikke stiller spørgsmål.  
*Praktikvejleder*



## Information på internettet

Inspiration, ideer og værktøjer (kan downloades) til brug for den daglige oplæring:  
[www.traenerguide.dk](http://www.traenerguide.dk) og e-mail [traener@traenerguide.dk](mailto:traener@traenerguide.dk)

Digitalt værktøj til uddannelsesplanlægning i samarbejde med erhvervsskole og elev:  
[www.elevplan.dk](http://www.elevplan.dk) - brugernavn og adgangskode hos erhvervsskolen

Links til de faglige udvalg for alle brancher, artikler og undersøgelser:  
[www.fagligeudvalg.dk](http://www.fagligeudvalg.dk)

Branchearbejds miljørådene (BAR) med materialer om arbejdsmiljø, elevtrivsel mv.:  
[www.bar-web.dk](http://www.bar-web.dk)

Viden om psykisk arbejdsmiljø og trivsel:  
[www.arbejdsmiljoviden.dk](http://www.arbejdsmiljoviden.dk)

Nationalt Center for Arbejdsmiljø med forskning, artikler og spørgeskemaer der kan downloades:  
[www.arbejdsmiljoforskning.dk](http://www.arbejdsmiljoforskning.dk)

Undervisningsministeriet med nyt om erhvervsuddannelserne, links til lovgivning og forskellige publikationer:  
[www.uvm.dk](http://www.uvm.dk)

## **Elevtrivsel er guld værd God praktikoplæring i erhvervsuddannelserne**

Forfattere:  
Charlotte Bjerre og Regina Lamscheck-Nielsen

Professionshøjskolen Metropol  
Nationalt Center for Erhvervspædagogik  
2011



